УДК 902

ISSN 2545-4528 (печатено)
ISSN 2545-4536 (електронски)

археолошки ИНФОРМАТОР

стручно списание од областа на археологијата

број 1

Археол. Инф. бр. 1, Прилеп, (2017) : 1 - 195.

Издавач
ЗГ МЕНЕЛАЈ - Прилеп

Уреднички одбор

(главен уредник)
Елица МАНЕВА
Филозофски факултет - Универзитет св. Кирил и Методиј - Скопје

(членови)
Бошко Ангеловски
ЈНУ Институт за старословенска култура - Прилеп

Зоран Рујак
НУ Завод за заштита на спомениците на културата и музеј Струмица

Орданче Петров
ЈНУ Институт за старословенска култура - Прилеп

Александар Мургоски
ЗГ Менелај - Прилеп

Технички уредник и компјутерска обработка:
Орданче Петров, Александар Мургоски

лектор на македонски
Виолета Крстеска

превод на англиски
Марија Цветковска

тираж
100

достапно на
www.informator.com.mk

адреса на редакција: ул. Павел Шатев, 34 - Прилеп, Р Македонија
интернет страна www.menelaj.mk, www.informator.com.mk
електронска пошта: arheoloski@informator.com.mk

Овој број на Списанието е финансиски помогнато од Годишната програма на Министерството за култура на Република Македонија за 2017 година.

UDK 902

ISSN 2545-4528 (print)
ISSN 2545-4536 (online)

arheološki INFORMATOR

Academic Journal of Archaeology

volume 1

Archaeol. Inf. vol. 1, Prilep, (2017) : 1 - 195.

Publisher
NGO MENELAJ - PRILEP

Editorial Board

(Editor-in-chief)
Elica Maneva
Faculty of Philosophy - University of sts. Cyril and Methodius - Skopje

(editors)
Boško Angelovski
PRI Institute of Old Slavic Culture - Prilep

Zoran Rujak
NI Institute for Protection of Monuments of Culture and Museum - Strumica

Ordanče Petrov
PRI Institute of Old Slavic Culture - Prilep

Aleksandar Murgoski
NGO Menelaj - Prilep

Technical editor and computer layout
Ordance Petrov, Aleksandar Murgoski

Macedonian proofreading
Violeta Krsteska

Translation in English
Marija Cvetskovska

copies
100

available on
www.informator.com.mk

redaction adress: Pavel Satev, 34 - Prilep, Republic of Macedonia
web-site: www.menelaj.mk, www.informator.com.mk
e-mail: arheoloski@informator.com.mk

This volume of the Journal is financially supported by the Annual program of the Ministry of Culture of the Republic of Macedonia for 2017

СОДРЖИНА

Предговор 7

археолошки ископувања

ТРЕШТЕНА СТЕНА, с. МАНАСТИР 9
А. Миткоски

ВРБНИК ВО ОХРИДСКОТО ЕЗЕРО 17
В. Тодоровска

„НА МАНАСТИР“ с. ГАБРЕВЦИ 23
Т. Нацев и Секул В.

СТИБЕРА, с. ЧЕПИГОВО 29
објект работилница и светилиште
Д. Темелкоски

СТИБЕРА, с. ЧЕПИГОВО 39
објект Булевтерион
Д. Темелкоски

„ДРМА – БАДЕР“ 47
Б. Ангеловски, Д. Спасова, И. Стенчевски и Денковски К.

БЕЛАТА ЗЕМЈА – ТРНЧЕ 53
Д. Герасимовска, С. Карпузова и Петров О.

ГРАДИШТЕ, с. ДЕБРЕШТЕ 61
Б. Атанасоски

ЦРКВИШТЕ, с. КОРЕШНИЦА 71
О. Петров

ЦАРЕВИ КУЛИ - СТРУМИЦА 79
Д. Цветанов

ЕМИНБЕГОВАТА КУЛА, КРАТОВО 85
С. Ивановска Велкоска

ПЕШТЕРАТА „ЧЕРЕП“, с. ТАЈМИШТЕ 93
С. Ивановска Велкоска

археолошки рекогносцирања

ОПШТИНА ВИТОЛИШТЕ, МАРИОВО 105
А. Миткоски

CONTENT

8 **Preface**

archaeological excavations

16 **TREŠTENA STENA, v. MANASTIR**
A. Mitskoski

22 **VRBNIK IN LAKE OHRID**
V. Todorovska

28 **“MANASTIR” v. GABREVCI**
T. Nacec and Sekulov V.

38 **STIBERA, v. ČEPIGOVO**
structure – Workshop and Sanctury
D. Temelkoski

45 **STIBERA, v. ČEPIGOVO**
structure – Bouleuterion
D. Temelkoski

52 **“DRMA - BADER”**
B. Angelovski, D. Spasova, I. Stančevski and Denkovski K.

60 **The BELATA ZEMJA - TRNČE**
D. Gerasimovska, S. Karpuzova and Petrov O.

70 **GRADIŠTE, v. DEBREŠTE**
B. Atanasoski

78 **CRKVIŠTE, v. KOREŠNICA**
O. Petrov

83 **CAREVI KULI SITE – STRUMICA**
D. Cvetanov

91 **The EMINBEY TOWER, KRATOVO**
S. Ivanovska Velkoska

103 **THE CHEREP CAVE, v. TAJMIŠTE**
S. Ivanovska Velkoska

archaeological surveys

114 **MUNICIPALITY OF VITOLISTE, MARIOVO**
A. Mitkoski

антрополошки анализи

„КАЛЕ“ - СТРЕЗОВ ГРАД, с. ЧЕЛЕВЕЦ 115
Ф. Велјановска

ЦРКВИШТЕ, с. КОРЕШНИЦА 127
Ф. Велјановска

конзервација и реставрација

СТИБЕРА, с. ЧЕПИГОВО 133
Сектор - Гимназион
К. Јованоски.

БАРГАЛА, с. ГОРЕН КОЗЈАК 141
објект Мала Терма
Т. Нацев

вариа

ХРОНОЛОШКИТЕ И ГЕОГРАФСКИТЕ ПАТИШТА НА **НАЈСТАРОТО НАСЕЛЕНИЕ НА ОХРИД** 147
П. Кузман

ПО ТРАГИТЕ НА ПРОСТОРНИТЕ И ВРЕМЕНСКИ ПАТЕШЕСТВИЈА, ТРАНСФОРМАЦИИ И МИРАКУЛИТЕ НА **ИКОНАТА БОГОРОДИЦА ТРОЕРУЧИЦА** 157
Е. Манева

ОБИД ЗА РЕКОНСТРУКЦИЈА НА ДЕЛ ОД СЛИКАНАТА ПРОГРАМА НА ПЕШТЕРНАТА ЦРКВА И ПАРАКЛИСОТ ОД БИГОРНАТА КАРПА ВО **ЗРЗЕВСКИОТ КУЛТУРЕН КОМПЛЕКС** 167
А. Василески

ИЗВЕШТАЈ ЗА ПИЛОТ - ПРОЕКТОТ ГИС ЗА **АРХЕОЛОШКИОТ ЛОКАЛИТЕТ СТОБИ** 175
Х. Талевски

прикази

189 Ленче Јованова. ***Inventaria Archaeologica Personarum II : Скупи – Некрополи : Стории за истакнати личности според епиграфските и археолошките сведошства.*** Скопје : Каламус, 2015. 191
Е. Манева

193 ***Неолитот во Македонија: Нови сознанија и перспективи.*** уредници Љубо Фиданоски, Гоце Наумов. Скопје : Центар за Истражување на Предисторијата, 2016. 195
Н. Атанасоска

antropological perceptions

125 **“KALE” - STREZOV GRAD, v. ČELEVEC**
F. Veljanovska

131 **CRKVIŠTE, v. ČELEVEC**
F. Veljanovska

conservation and restoration

140 **STIBERA, v. ČEPIGOVO**
Sector – Gymnasium
K. Јованоски

146 **BARGALA, v. GOREN KOZJAK**
structure – Small Thermae
T. Nacev

varia

156 CHRONOLOGICAL AND GEOGRAPHIC ROUTES OF **OHRID'S OLDEST POPULATION**
P. Kuzman

165 FOLLOWING THE TRAILS OF PHYSICAL AND TEMPORAL ODYSSEYS, TRANSFORMATIONS AND MIRACLES OF **THE THREE-HANDED VIRGIN ICON**
E. Maneva

174 ATTEMPT TO RECONSTRUCT PART OF THE PAINTED PROGRAMME OF THE CAVE CHURCH AND THE CHAPEL OF EASE IN THE TRAVERTINE ROCK IN **THE ZRZE CULTURAL COMPLEX**
A. Vasileski

187 REPORT ON THE GIS PILOT-PROJECT ON **THE ARCHAEOLOGICAL SITE STOBI**
H. Talevski

reviews

Предговор

Кон крајот на 20 и првите децении на 21 век на територијата на Р Македонија се истражувани стотици археолошки локалитети. Едни се со назнака „капитални“, други плански, долгорочни и систематски ископувања, трети имаат статус на превентивни со заштитен режим заради инфраструктурни и земјени работи на теренот, дел од нив се наоѓани со стручно рекогносцирање, но има и такви кои сеуште се мета на нелегални трагачи чија цел е „скриено азно“ што ветува незаконска трговија.

Бројот на движните наоди се искачува на повеќе стотици илјади почнувајќи од огромниот студиски материјал до ексклузивните примери на врвни археолошки артефакти од сите етапи на човековата егзистенција на овие простори.

Археолошката документација, главно, педантно ги забележува податоците на нивното наоѓање. Медиумите, јавните гласила и социјалните мрежи речиси секојдневно објавуваат детали за овие откритија. Со тоа, до некаде се задоволуваат дневните интересирања на пошироката јавност меѓутоа, за научно фундираните статии, за анализи и расправи, за монографии и други референтни публикации потребни се повеќегодишни, макотрпни истражувања така што нивниот број објективно не може да соодветствува со новопронајдените материјали.

Археологијата не е и не смее да биде ефемерна манифестација. Рекогносцирањата, ископувањата, потоа конзервацијата и презентацијата на движните и недвижни објекти се дејствија кои ако не се верификуваат со соодветна стручна интерпретација пред јавноста губат од својата веродостојност. Тие неминовно се преторуваат (претвораат) во анахрони, усмени преданија а не во дел од глобалните хуманистички спознанија.

Како поук од овие трендови и од светските искуства се дојде до заклучок дека овие неповолни

Preface

Hundreds of archaeological sites have been researched on the territory of the Republic of Macedonia in late 20 and early 21 century. Some of them were called “capital” research, others planned, long-term and systematic excavations, still others have the status of preventive with a protective regime due to infrastructural and earth work on the ground, part of them were discovered through expert field surveys, however there are still some sites that are targeted by illegal diggers who are trying to find “hidden treasures” that suggests illegal trade.

The number of movable findings amounts to hundreds of thousands, from the huge amount of study material to exclusive examples of state-of-the-art archaeological artifacts from all stages of people’s existence in these areas.

Archaeological documents, mainly, keep pedantic records of data about their discoveries. Media, public outlets and social networks publish details about these discoveries almost daily. This somewhat satisfies the interests of the broader public, however, scientifically-based articles, analyses and debates, monographs and other reference publications require lengthy and vigorous research so that their numbers cannot objectively correspond with the newly discovered materials.

Archaeology is not and must not be an ephemeral occurrence. Surveys, excavations, then conservation and presentation of movable and immovable objects are actions which will lose their credibility if they are not verified with adequate expert interpretation before the public. They would undoubtedly transform into anachronistic oral legends and not into part of global humanistic insights.

These trends and global experiences lead us to believe that this unfavourable situation could be overcome by establishing a publication whose name Arheološki Informator (Archaeological Newsletter)

состојби можат да се надминат со формирање на гласило чие име „Археолошки Информатор“ само по себе ја објаснува намената и ја зацврстува оваа послаба алка во нашите професионални стремежи. Прелиминарни или претходни извештаи за третираните локалитети, издржани елаборации за ексклузивните наоди, рецензии за нова и провокативна стручна литература и други информации од областа на археологијата форматирани во куси но, содржајни известувања можат да бидат вистински вовед за натамошна по продлабочена работа на одделна археолошка проблематика. Имено, од разни причини, од непредвидливи прилики/неприлики ваквите текстови неретко остануваат како единствени, првични и меродавни соопштенија за извршените работи.

Веруваме дека на ваков начин многу млади истражувачи ќе се охрабрат да ги изнесат (презентираат) од прва рака резултати од своите активност, додека поискусните да ги сублимираат насобраните опсервации за некое свое видување или теза која кај нив созреала со текот на времето.

Со надеж дека оваа иницијатива ќе биде од полза за сите на списанието Археолошки Информатор му посакуваме долговечност, успех и добар прием во глобалната потрага за напредок на археолошката мисла.

10. 01. 2017

Од редакцијата

explains its purpose and strengthens this weak link in our professional endeavors. Preliminary or preceding reports on the treated sites, well-founded elaborations about exclusive finds, reviews on new and provocative reference publications and other information from the field of archaeology formatted in short, but substantial reports might be the proper introduction for further in-depth work on particular archaeological issues. Namely, due to various reasons and unforeseen circumstances, these texts often remain the only competent notifications about work that was carried out.

We believe that this would encourage many young researchers to present, first-hand, the results of their activities, while those with more experience to summarize their observations on a particular issue or thesis that has matured in their minds over time.

Hoping that this initiative would be beneficial for all, we want the Archaeological Newsletter to have a long life, be successful and well received in the global quest for progression of archaeological notions.

10.01.2016

The editorial board

ISSN 2545-4528 (print)
ISSN 2545-4536 (online)

Орданче ПЕТРОВ

Ordanče PETROV

ПРЕТХОДЕН ИЗВЕШТАЈ ОД АРХЕОЛОШКИТЕ ИСТРАЖУВАЊА НА ЛОКАЛИТЕТОТ **„ЦРКВИШТЕ“** с. КОРЕШНИЦА – ДЕМИР КАПИЈА (истражувања 2016 година)

PREVIOUS REPORT ON ARCHAEOLOGICAL RESEARCH AT THE **CRKVIŠTE SITE** v. KOREŠNICA – DEMIR KAPIJA (2016 excavation)

903.5 (497.714) “653”
902.2 : 903.5 (497.714) “653”

ЈНУ Институт за старословенска култура - Прилеп
ordance.petrov@isk.edu.mk

Археолошкиот локалитет „Црквиште“, с. Корешница – Демир Капија[1] се наоѓа на крајниот југозападен дел на КО Корешница (КП526), на зарамнето плато́ северозападно од возвишението Јуручки Камен, односно варовичката карпа Марков Град. Просторот означен како локалитет „Црквиште“ претставува природно заштитена тераса, со димензии 120x50 м и се наоѓа на 50-60 м над р. Вардар. Локалитетот од запад и југ е заобиколен од реката, на исток е надвишен од масивното карпесто возвишение Марков Град, додека единствениот пристап до локалитетот води од север. За првпат локалитетот е забележан кон почетокот на

1 Носител на проектот за археолошки истражувања е Музејската збирка при ОУ Дом на култура „Мирка Гинова“ – Демир Капија во соработка со ЈНУ Институт за старословенска култура – Прилеп. Стручната екипа е составена од археологот Цветанка Митрева Тодоровска, кустос во Музејската збирка, археологот Александар Ликарски, постдипломец на ФЗФ – Скопје и документаторот и конзерватор Стефанија Стојановска. Истражувањата се финансирани од Годишната програма на Министерството за култура на Р Македонија, за финансирање на проекти од музејската дејност во 2016 год.

The Crkvište archaeological site in the village of Korešnica – Demir Kapija[1] is located at the far south-western part of CO Korešnica (CP526), on a flattened plateau north-west of the Juručki Kamen elevation, i.e. the Markov Grad lime-rock. The area denoted as the Crkvište site is a naturally protected terrace with dimensions 120x50 m, located 50-60 m above the river Vardar. On the western and southern sides the site is surrounded by the river, on the eastern side it is towered over by the Markov Grad massive rock elevation, while the only access to the site is on the north. The site was noticed for the first time in early 20th Century by archaeologist

1 In charge of the archaeological research was the Museum collection at the Mirka Ginova House of Culture – Demir Kapija in cooperation with the PNI Institute for Old Slav Culture – Prilep. The expert team was comprised of archaeologist Cvetanka Mitreva Todorovska, custodian at the Museum collection, archaeologist Aleksandar Likarski, post-graduate student at the Faculty of Philosophy – Skopje and documentarian and conserver Stefanija Stojanovska. The research was financed by the annual programme of the Ministry of Culture of R Macedonia for financing museum projects in 2016.

Ил. 1 - *Ортофото на истражениот простор - Црква и некропола*

Fig. 1 - *Ortofoto of the exavated - church and necropolis*

XX век, од страна на антропологот В. Радовановиќ (Радовановиђ, 1924, 322.). Подоцна, во рамките на научноистражувачкиот проект „Стари градови и тврдини во Средното Повардарие“, под раководство на И. Микулчиќ, со учество на В. Лилчиќ и Н. Чаусидис се вршени површински проспекции и топографски снимања (Микулчиќ, 1989, 70-71, 84.; Чаусидис, 1987.; Лилчиќ, 1989, 73.). Во 2012 година, во рамките на заштитните истражувања на патната траса Коридор X се извршени заштитни археолошки истражувања под раководство на В. Калеова.

Во рамките на археолошките истражувања на локалитетот „Црквиште# коишто се одвиваа од 1.11 до 10.12.2016 година, се истражуваше просторот каде со претходни илегални ископувања делумно беше откриен и девастиран габаритот на еден објект. Истражувањата се изведени со цел да се детерминира функцијата и хронологијата на објектот. По

V. Radovanovic (Радовановиђ, 1924, 322.). Later, as part of the scientific research project “Old towns and fortresses in the middle of the Vardar River course”, under the leadership of I. Mikulcic, with the participation of V. Lilcic and N. Causidis, surface prospections and topographic recordings were made (Микулчиќ, 1989, 70-71, 84.; Чаусидис, 1987.; Лилчиќ, 1989, 73.). In 2012, as part of the protective research on the Corridor X route, protective archaeological research was carried out under the leadership of V. Kaleova.

During the archaeological research at the Crkviste site between 1 November and 10 December 2016, research was conducted on the area where previous illegal excavations partially discovered and devastated the construction of a building. The research was done to determine the function and the chronology of the structure. The research showed that this was a sacral structure – a church – with at least two construction

Ил. 2 - *Источниот ѕид на црквата*

Fig. 2 - *The eastern wall of the church*

истражувањето се утврди дека се работи за сакрален објект – црква, со најмалку две фази на градење, подигната врз раноантички хоризонт. Постарата фаза на црквата се датира во рановизантискиот период (V-VI век), додека помладата во развиениот и доцен среден век (XII-XIV век). Одредени градежни интервенции упатуваат на тоа дека црквата била обновена кон крајот на XIV век и останала во функција во периодот на турското средновековие (XV-XVI век). Источно и јужно од црквата се откриени и истражени пет погребувања, коишто според движниот материјал се датираат од XII-XVI век.

Црква

На истражениот простор се откри дел од габаритот на еден масивен објект, солидно граден од камен, употребувајќи варов малтер како врзивно средство. Објектот е со поставеност исток-запад. Откриени беа дел од северниот и јужниот ѕид, а целосно беше истражен источниот ѕид. Ѕидовите се со дебелина од 0.60-0.70 м. Внатрешниот распон помеѓу северниот и јужниот ѕид е 4 м, а нивната должина не е утврдена. Источниот ѕид формира апсидален простор, од надворешната страна во форма на тристрана трапезоидна апсида, а однатре во форма на полукружна апсида. На источниот ѕид, северно од апсидата е формирана мала полукружна ниша. Источно од апсидата забележливи се остатоци од постара

Ил. 3 - *Детал од апсидата на црквата со секундарно вградена камена пластика*

Fig. 2 - *A detail from the church apse with embedded stone decorations*

phases, raised on top of an early classical horizon. The older phase of the church is dated to the early Byzantine period (5-6th centuries), while the newer phase in the developed and late Middle Ages (12-14th centuries). Certain construction interventions suggest that the church was renovated in late 14th century and that it was functioning in the period of Turkish Middle Ages (15-16th centuries). To the east and south of the church there were five burials that were discovered and researched, which according to the movable material are dated to 12-14th centuries.

Church

At the researched area part of the construction of a massive object was found, solidly built with stones and lime mortar as binding material. The structure has an east-west direction. Parts of the northern and southern walls were discovered, while the eastern wall was fully researched. The walls are 0.60-0.70 m thick. The interior span between the north and south wall is 4 m. Their length is not determined. The eastern wall forms an apse-like area, on the exterior in the form of a three-sided trapezoid apse, while on the interior in the form of a semi-circular apse. On the eastern wall, north of the apse, a small semi-circular niche is formed. East of the apse there are remains of an older semi-circular apse that was not in use after the renovation. The eastern and southern walls

полукружна апсида која останала вон функција по обновата. Најдобро се сочувани источниот и јужниот ѕид чијашто максимална височина достигнува до 2.2 метри.

Во градежниот шут, но и како сполии вградени во апсидата се среќава камена пластика, во форма на столбови, капители и импост - капители. Голем број од сполиите се вградени во ѕидот од апсидата. По последната обнова, апсидата е делумно затворена и е во облик на длабока полукружна ниша.

При истражувањето на апсидалниот простор на објектот, во рушевинскиот слој се откриени 250 фрагменти на малтер, украсени со фреско - декорација. Сите овие фрагменти се најдени во рушевинскиот слој и не се интактни.

Во аголот помеѓу јужниот и источниот ѕид се направи мала пробна сонда за утврдување на стратиграфијата на просторот, при што се утврди дека црквата е подигната врз хоризонти коишто содржат остатоци од постари епохи. Во овој слој на интензивно црвена, глинеста земја се пронајдоа фрагменти на доцнокласична и хеленистичка керамика.

Некропола

За првпат првпат некрополата е истражувана во 2012 година, од страна на НУ Национален конзерваторски центар на Р Македонија и притоа се истражени единаесет гробови. При овогодишните истражувања се откриени и истражени пет погребувања. Нумерацијата на гробовите е продолжена при што истражените гробови се нумерирани со броевите од гроб 12 до гроб 16. Извршена е антрополошка анализа од страна на д-р Фаница Велјановска, кустос-советник во НУ Археолошки музеј на Македонија.

Гроб 12

Гробот број 12 е погребување на женска индивидуа на возраст од 20 до 25 години. Ориентацијата е запад-исток. Скелетот е поставен во испружена положба. Гробот се наоѓа на исток од црквата, покрај

are preserved best and their maximum height is 2.2 m.

In the construction waste but also as spolia built in the apse, there is stone plastic in the form of pillars, capitals and impost capitals. Many of the spolia are built in the apse wall. After the last renovation, the apse is partially closed and shaped like a deep semi-circular niche.

During the research of the apse area in the structure, in a demolished layer there were 250 fragments of mortar decorated with fresco decorations found. All these fragments were found in the demolished layer and are not intact.

In the corner between the south and the east wall there was a small, test probe to determine the stratigraphy of the space, when it was determined that the church was erected on horizons that contain remains from older eras. In this layer of intense red clayish dirt there were fragments of late classical and Hellenistic ceramics.

Necropolis

The necropolis was researched for the first time in 2012 by NI National Conservation Centre of R Macedonia, when eleven graves were researched. In this year's research five burials were discovered and investigated. The numeration of the graves continued, so the researched graves are numbered from 12 to 16. Fanica Veljanovska, PhD, custodian-advisor in the NI Archaeological Museum of Macedonia, made an anthropological analysis.

Grave 12

Grave no. 12 is a burial of a female individual at the age between 20 and 25. The direction is west-east. The skeleton is supine. The grave is located east of the church, near the apse from the older stage. This burial does not have a roof construction and it is damaged by later burials. Only part of the skeleton is preserved.

Construction: None.

Findings: a pair of earrings, one on each side of the skull; two buttons above the left clavicle and a ring on the

апсидата од постарата фаза. Погребувањето нема гробна конструкција и тоа е оштетено со помлади вкопувања. Сочуван е само дел од скелетот.

Конструкција: Нема.

Наоди: Пар наушници, по една од секоја страна на черепот, две копчиња над левата клавикула и прстен на дланката од левата рака.

Гроб 13

Гробот број 13 е погребување на дете на возраст од 12 до 14 години. Ориентацијата е запад-исток. Скелетот е поставен во испружена положба на грб, со раце прекрстени на стомакот. Гробот се наоѓа источно од апсидата на црквата. Гробот е вкопан во слој од жолта глинеста земја, а западниот дел е вкопан врз апсидата од постарата фаза на објектот. Над источниот дел од гробот има масивен камен заради што не можеа да се изведат целосни истражувања на гробот. Не е истражен делот на потколениците.

Ил. 4 - *Гроб 14*

Fig. 4 - *Grave № 14*

Конструкција: Гробната конструкција е гробна камара од вертикално поставени плочи од песочник и фрагменти на покривна керамика. Конструкцијата е покриена со камени плочи. Дол. 1.00 м, шир. 0.60 м.

Наоди: Бронзена монета над главата на покојникот.

Гроб 14

Гробот број 14 е погребување на машка индивидуа на возраст од 55 до 60 год. Ориентацијата е запад-исток. Скелетот е поставен во испружена положба на грб, со раце прекрстени на стомакот. Се наоѓа источно од црквата. Покрај северната страна од гробот и врз него е собран и поставен мноштво

left hand.

Grave 13

Grave no. 13 is a burial of a child between 12 and 14 years of age. The direction is west-east. The skeleton is supine, with the hands crossed on the stomach. The grave is east of the church apse. The grave is dug in a layer of yellow clayish dirt, while the western part is dug in the older stage apse. Over the eastern part of the grave there is a massive stone, which did not permit the grave to be fully researched. The part below the knees was not researched.

Construction: The grave construction is a pile of vertically placed slabs of sandstone and fragments of cover ceramics. The construction is covered with stone slabs. Length: 1.00 m, width: 0.60 m.

Findings: a bronze coin over the deceased's head.

Grave 14

Grave no. 14 is a burial of a male individual between 55 and 60 years of age. The direction is west-east. The skeleton is supine, with the arms crossed on the stomach. It is located east of the church. By the north side of the grave and on top of it there was a lot of osteological material. It is possible that the grave pile was re-used. By the south side there were three skulls placed next to each other.

Construction: Construction in the shape of a grave pile with massive sandstone slabs. The entire construction is covered with stone slabs which close it quite well. Length: 2.05 m, upper width 0.8-0.9 m; shoulder width 0.45 m; leg width 0.27 m.

Findings: Six coins and two bronze round

на остеолошки материјал. Можно е гробната камара да е секундарно употребена. Покрај јужната страна собрани и поставени се три черепи еден покрај друг.

Конструкција: Конструкција во вид на гробна камара од масивни плочи од песочник. Целата конструкција е покриена со камени плочи што добро ја затвораат конструкцијата. Должина: 2.05 м; гор. шир. 0.8-0.9 м; шир. на рамења 0.45 м; шир. нозе 0.27 м.

Наоди: Шест монети и две бронзени кружни апликации со перфорација на средина. Наодите се пронајдени над левата натколеница.

Гроб 15

Гробот број 15 е погребување на јувенил на возраст од 15 до 17 години. Ориентацијата е запад-исток. Скелетот е поставен во испружена положба на грб, со раце прекрстени на стомакот. Поставен е покрај јужниот ѕид на црквата и со западниот дел делумно налегнува врз ѕидот бр. 4. Врз конструкцијата е поставен остеолошки материјал собиран од постари погребувања, можно е самата гробна камара да е секундарно употребена.

Конструкција: Гробот има конструкција изведена во вид на гробна камара, од вертикално поставени масивни плочи. Конструкцијата е добро затворена со плочи. Дол. 1.80 м; шир. доле 0.45 м; шир. горе 0.80 м, длабочина 0.45 м.

Наоди: Бронзен прстен.

Гроб 16

Гробот број 16 е погребување на дете на возраст од 9 до 12 месеци. Ориентацијата е запад-исток со отстапување од 20° кон исток. Конструкцијата е прилепена на јужниот ѕид од црквата.

Конструкција: Гробот е формиран во вид на гробна камара, со вертикално поставени плочи што ја формираат конструкцијата и покриени со единечна тенка лискунеста плоча. Дол. 0.7 м; шир. 0.38 м; плоча 0.65x0.38 м.

applications with perforations in the middle. The findings were found over the left femur.

Grave 15

Grave no. 15 is a burial of a juvenile between 15 and 17 years of age. The direction is west-east. The skeleton is supine, with hands crossed on the stomach. It is located by the church's south wall and its western part partially gets in wall no. 4. On top of the construction there was osteological material collected from previous burials and the burial pile might have been re-used.

Construction: the grave's construction is in the form of burial pile, with vertically placed massive slabs. The construction is closed well with slabs. Length 1.80 m, bottom width 0.45 m, upper width 0.80 m, depth 0.45 m.

Findings: a bronze ring.

Grave 16

Grave no. 16 is a burial of child between 9 and 12 months old. The direction is west-east with a deviation of 20° to the east. The construction is attached to the church's southern wall.

Construction: the grave is formed like a burial pile, with vertically placed slabs that form the construction, covered with a single thin mica slab. Length: 0.7 m; width: 0.38 m; slab 0.65x0.38.

Findings: none.

On the entire researched area there were groups of osteological material placed on top of the graves. The largest group was on top of grave no. 14. According to the anthropological analyses of the analysed osteological material from the grave constructions and the groups, 14 individuals were identified. Additional 7 individuals were identified from material collected from the surface layers.

Наоди: Нема.

На целиот истражен простор се наоѓаа групации на остеолошки материјал поставен преку гробните конструкции. Најголема групација се наоѓаше врз гробот бр. 14. Според антрополошките анализи на анализираниот остеолошки материјал од гробните конструкции и групациите, издвоени се 14 индивидуи, додека дополнително се издвоени 7 индивидуи што потекнуваат од материјал собран од површинските слоеви.

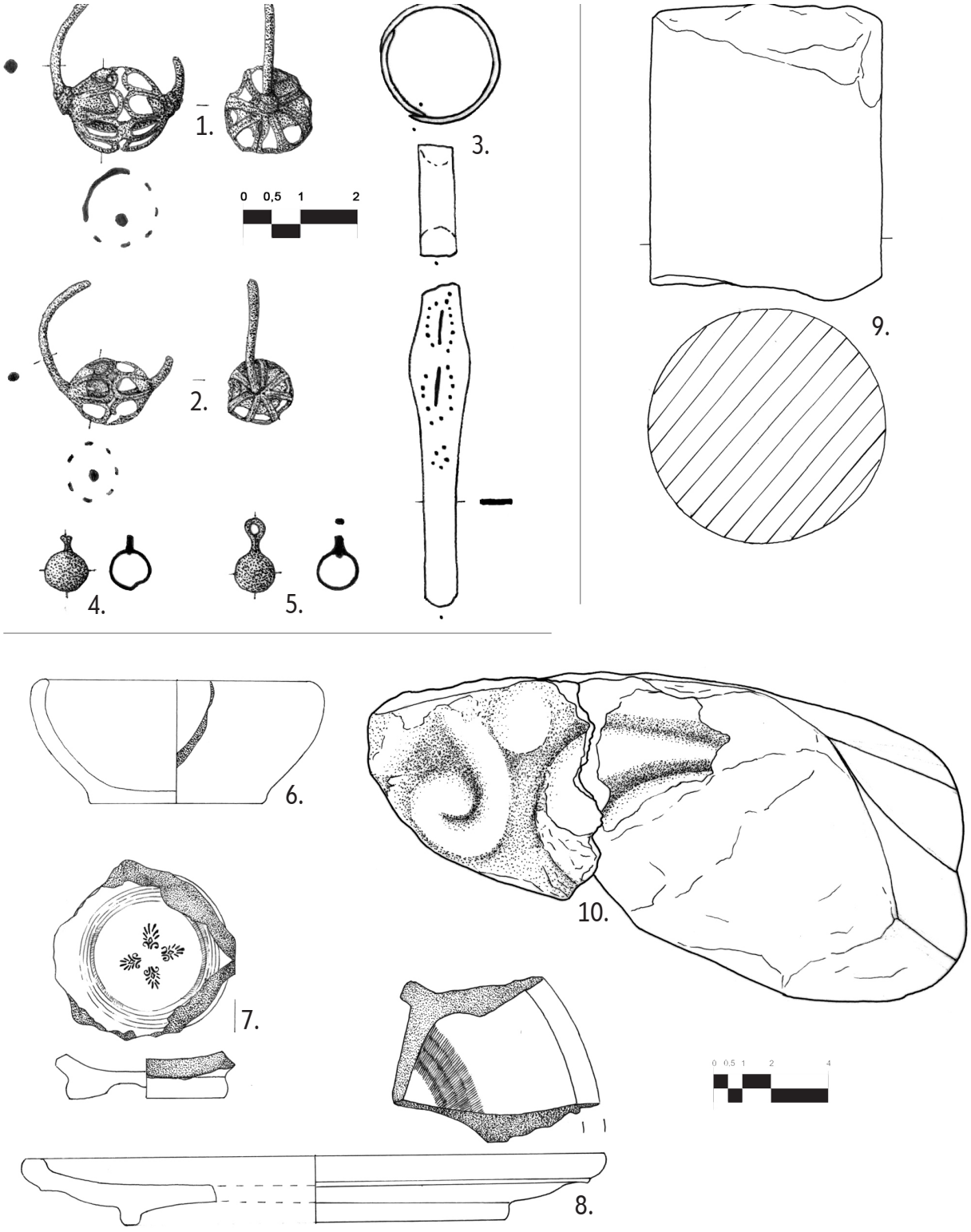
БИБЛИОГРАФИЈА / BIBLIOGRAPHY

Лилчиќ, Виктор. 1989. „Трагина ранохристијански базилики во Средното Повардарие“, *Лихнид* 7: 69-87.

Микулчиќ, Иван. 1989. „Топографија на Стенае – Просек – Демир Капија“, *Годишен Зборник на Филозофски Факултет* кн. 15-16 (40-41): 65-87.

Радовановић, Војислав. 1924. „Тиквеш и Рајец : Антропогеографска испитивања“, во *Насеља и порекло становништва (књига 17)*, уредник Јован Цвијић. Београд : СКА.

Чаусидис, Никос. 1987. „Средновековни наоди од Просек“, *Годишен Зборник на Филозофски Факултет* 14 (40): 171-196.

T. I - (1-5) Наоди од гроб 12; (6-8) фрагменти на класична и хеленистичка керамика; (9-10) фрагменти од камена пластика

Pl. I - (1-5) Grave goods frome grave N⁰ 12; (6-8) fragments of classical and hellenistic pottery; (9-10) fragments of marble fragments of column and capital